

5. Grozījumi Krimināllikumā. Pieņemts: 11.06.2020. Latvijas Vēstnesis, 119 C, 22.06.2020.OP numurs: 2020/119C.5. URL: <https://likumi.lv/ta/id/315653-grozijumi-kriminallikuma> (дата звернення 19.12.24).

6. Grozījumi Krimināllikumā. Pieņemts: 06.06.2024. URL: <https://likumi.lv/ta/id/352942> (дата звернення 19.12.24).

7. Про внесення змін та доповнень до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок та домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 6 грудня 2017 року № 2227-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 5, ст. 34.

8. Likumprojekta Nr. 425/Lp13 papildinātā anotācija. Pieejama www.likumi.lv sadaļā „Ārējās saites» 2020.gada 11.jūnijā. URL: (дата звернення 19.12.24).

9. Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departamenta 2022.gada 3.marta LĒMUMS Lieta Nr. 11905013616, SKK 72/2022. URL: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-vispariga-dala/v-nodala-soda-noteiksana> (дата звернення 19.12.24).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-86>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ОРГАНАХ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Подкопась Сергій Васильович

доктор юридичних наук,

старший науковий співробітник

Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності

імені академіка В. В. Сташиса

Національної академії правових наук України

м. Харків, Україна

В органах прокуратури триває робота над розробкою та впровадженням системи електронного кримінального провадження – менеджменту розслідувань, ескалації, контролю та аналізу «СМЕРЕКА» [1]. Цей процес, незважаючи на свою позитивну динаміку, пов'язаний з певними складнощами, що, як свідчить європейський досвід, є характерним для багатьох країн, у тому числі України.

Так, у проведеному Консультативною радою європейських прокурорів в 2023 році тематичному дослідженні з питань цифровізації прокуратури та міжнародного співробітництва згадуються деякі пов'язані проблеми, зокрема: можлива недостатність фінансування; необхідність внесення поправок до законодавства з метою адаптації до цифровізації; необхідність посилення захисту даних і заходів кібербезпеки; а також технічні проблеми різного характеру і сумісності між різними системами; можливе надмірне навантаження через необхідність адаптації до нових систем; плутанина на ранніх стадіях переходу і необхідність зміни ustalених робочих звичок, необхідність зміни менталітету співробітників тощо [2, п. 23, 39, 42].

В прокуратурі України, крім того, на сьогодні склалася ситуація за якої в Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі, як структурному підрозділі Офісу Генерального прокурора (з урахуванням особливого автономного статусу) функціонує інформаційно-телекомунікаційна система досудового розслідування «іКейс» [3] та водночас, як зазначалось, в органах прокуратури продовжується робота над системою «СМЕРЕКА». Вочевидь оптимальне вирішення питання потребує збалансованого підходу.

Також певні складнощі виникнуть у зв'язку з необхідністю інтеграції даної системи з ЄРДР, та в подальшому з судовою системою ЄСІТС, відсутністю у більшості слідчих та прокурорів практики роботи з аналогічними системами та необхідністю (на перших етапах) сканування великої кількості матеріалів кримінальних проваджень.

Надалі, з її розвитком, постане питання внесення окремих законодавчих змін з метою, наприклад, урегулювання порядку ідентифікації особи через застосунок «ДІЯ» чи надання дистанційного доступу учасникам кримінального провадження (потерпілому, підозрюваному, обвинуваченому, захиснику) на ознайомлення з матеріалами кримінальних проваджень шляхом їх надсилання на електронну пошту, а також комплексних змін до кримінального процесуального законодавства у зв'язку з повним впровадженням у діяльність органів правопорядку даної системи.

Також варто зауважити, що процес цифровізації прокуратури не повинен пов'язуватися виключно з розробкою та впровадженням електронної системи управління кримінальним провадженням, переведенням окремих процесуальних відносин у систему електронного документообігу чи то з розробкою та впровадженням електронної системи управління персоналом (e-HRM), тобто не обмежуватися використанням цифрових технологій, але й, і це важливо, він має характеризуватися зміною культури та способу мислення самих правозастосувачів, подоланням переконання «техніка технікою, але ліфт ламається частіше, ніж сходи», набуттям ними цифрової компетентності; формуванням нових способів і принципів цифрової взаємодії тощо. Звісно, що це питання певного часу та певних заходів,

зокрема начального, тренінгового характеру. І проблеми виникатимуть, як у свій час виникали у прокурорів при навчанні роботи з ЄРДР. З цього приводу А. В. Столітній писав, що вони навчаються роботі з реєстром переважно шляхом «спроб і помилок» [4, с. 123].

Вирішення органами прокуратури зазначених завдань потребує проведення масштабної роботи на основі поступового і взаємопов'язаного розвитку і гармонізації нормативної бази, комплексної оптимізації процесів внутрішньої діяльності, модернізації інформаційно-технологічної платформи, удосконалення системи кадрового забезпечення. Думається, що оптимально, коли процеси такого рівня мають правове підґрунтя у вигляді документів стратегічного (програмного) характеру, які б визначали основні пріоритети, принципи та етапи цифрової трансформації органів прокуратури у формі, наприклад, Концепції цифровізації (цифрової трансформації) прокуратури України. Концепція мала б визначити основні цілі, завдання, принципи та напрями впровадження цифрових технологій в роботу органів прокуратури, а також механізми її реалізації та очікувані результати. В межах її реалізації можна створити цифрову інфраструктуру, що характеризується підвищеною безпекою, сформувати умови, які дозволять оперативно реагувати на зміни пов'язані з розвитком інформаційних технологій.

Розробці Концепції повинна передувати робота з формулювання основних елементів механізму цифрової трансформації вітчизняного кримінального процесу та ролі прокурора у реаліях сьогодення, що змінюються. В якості основних питань, які розкривають заявлені проблеми, необхідно встановити взаємозв'язок між існуючою моделлю прокурорської діяльності і впровадженими в кримінальний процес цифровими технологіями. Іншим завданням є встановлення кореляції між цифровими технологіями та базовими цінностями, що визначають структуру всього процесу кримінального правосуддя. Вирішення цієї проблеми має виявити ті зміни, які мають лише суто технічний характер і не торкаються самого підґрунтя кримінального процесу, а також визначити справді суттєві аспекти, які впливають на сутність усієї кримінальної процесуальної діяльності. Так само слід визначити якість існуючої моделі участі прокурора у кримінальному судочинстві та визначити основні шляхи її вдосконалення за рахунок цифровізації.

Створення повноцінного правового механізму цифровізації діяльності органів прокуратури в Україні має бути спрямоване на вирішення щонайменше наступних основних завдань, а саме забезпечення: а) можливості ефективної та простої взаємодії з органами правопорядку, координації їх діяльності; б) гласності для громадськості про перебіг розслідування відповідно до балансу інтересів особи та забезпечення таємності конфіденційної інформації; в) ефективної взаємодії зі стороною захисту, включаючи ефективне інформаційне забезпечення.

За будь-яких обставин зміни в цій сфері не повинні впливати на статус учасників кримінального процесу, применшувати значимість статусу слідчого, прокурора, судді, не мають створювати нової системи принципів та не повинні визначати нову мету всієї кримінальної процесуальної діяльності.

Лише ретельно виважений, контрольований підхід до впровадження цифрових технологій дозволить не нашкодити, а реально покращити кримінальне судочинство та зберегти досягнутий рівень гарантій прав людини, адже, як відмічається, впровадження електронного кримінального провадження повинно відбуватися із розумінням того, що цифрові технології неминуче вплинуть на відносини між людьми та формування їх мислення [5, с. 100], і у цьому сенсі слід бути уважним, аби не зазіхнути на права та свободи людини, цінність, забезпечення якої та постає на чолі цифровізації кримінального провадження. Тому вкрай важливим є дотримання розумних меж, «кордонів» такого процесу, допустимої міри проникнення цифрових технологій у сферу правосуддя, поза якими позитивний ефект, що очікується від діджиталізації правових відносин, перетвориться на зворотній – негативний, здатний породжувати небажані правові наслідки [6, с. 31].

Література:

1. Технічна пропозиція щодо створення системи менеджменту розслідувань, ескаляції, контролю та аналізу «СМЕРЕКА». Mancode. 2024. 38 с.
2. Digitalisation in the work of prosecution services and international co-operation: thematic study of the Consultative Council of European Prosecutors. 20 October 2023. URL: <https://rm.coe.int/2023-thematic-study-on-digitalisation-final-/1680ad45fc>
3. НАБУ заявило про початок практичної інтеграції iКейс з судами. *Судово-юридична газета*. 1 грудня 2023 року. URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/287073-nabu-zayavilo-o-nachale-prakticheskoy-integratsii-ikeys-s-sudami>
4. Столітній А.В. Навчання прокурорів роботі з функціоналом Єдиного реєстру досудових розслідувань. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2018. № 58. С. 121–128.
5. Павлова Т.О. Діджиталізація як напрям трансформації кримінального провадження. *Правова Держава*. 2021. № 41. С. 96–102.
6. Глинська Н.В., Клепка Д.І. Принципи визначення розумних меж цифровізації кримінального провадження України. *Питання боротьби зі злочинністю* : зб. наук. пр. / редкол.: В. С. Батиргарєєва (голов. ред.) та ін. Харків : Право, 2024. Вип. 47. С. 30–49.